סל"ע
סוכנות לקטעי עתונות
ת.ד. 724 ירושלים, ת.ד. 30215, תל-אביב, טל: 03-614050
קטעי עתונות
2 אוג' 1988
ידיעות אחרונות

קטעי עתונות
3 אוג' 1988
מעריב

ההפגנה הניבה מכתב יצירתי

המשוררת החיפנית דליה גל הכריזה מלחמת חורמה על פרס היצירה ע"ש לוי אשכול, המוענק ע"י ראש הממשלה לעשרה יוצרים ישראלים, והסיבה: העדר נשים מרשימת הזוכים ומחבר השופטים.

במה שכינתה כ"הפגנה כתובה" שיגרה היוצרת החיפנית מכתב זועם לראש הממשלה ומחתה על העובדה שבין הזוכים והשופטים אין ולו גם אשה אחת.

הסיסמאות שהניפה ב"הפגנה" שלה היו בין השאר, "דמוקרטיה - להיות גבר", "פרס השובינזם לרה"מ" ועוד שורה של ביטויים נוספים, שהעדין שבהם הוא "פרס רה"מ ירד אל מתחת לחגורה".

גל דורשת להעניק את הפרס גם מטעם רעיית רה"מ (כשם שנהוג בארצות אחרות), לפזר את ועדת השופטים ולמנות תחתיה ועדה חדשה שלא תקפח את הנשים.

לדבריה, השיב לה מנהל לשכתו של שמיר, כי לו היה הדבר בידו היה מעניק לדליה גל פרס יצירה מיוחד על מכתבה.

אמיר גילת

סל"ע
סוכנות לקטעי עתונות
ת.ד. 724 ירושלים, ת.ד. 30215, תל-אביב, טל: 03-614050
קטעי עתונות
5 אוג' 1988
הלוחם

מה בין פרס ראש הממשלה לקרן ת"א לספרות?

פרס היצירה על שם ראש הממשלה לוי אשכול ז"ל מחולק השנה לעשרה סופרים עברים (רשאים לקבלו מספרים, משוררים, מסאים, מחזאים וסופרי ילדים, המתגוררים בארץ). שיעורו 12 משכורות מורה מ"א בשיא הוותק, כ-1,400 ש"ח לחודש. הסכום פטור ממס משום שמדובר בפרס, והחישוב החודשי הוא מכני כלבר, לשמור על ערכו. סופרים פנסיונרים זכאים לקבל רק את שיעור ההפרש החודשי שבין הפנסיה לפרס. סופרים שכירים חייבים לחוכיח שהתפנו למשך שנה מעבודתם הסבועה, אחרת לא יקבלו את הפרס (חנוך ברטוב ויתר בשעתו על מחצית הפרס וחזר לעבודתו כעיתונאי ב"מעריב"). סופרים שכירים שאי-תרע מזלם ומשכורתם גבוהה יותר משל מורה מ"א בשיא הוותק (ובדרך-כלל מורה כזה עובד במישרה וחצי ונותן שיעורים פרטיים) - מתפטרים להגיש מועמדותם לפרס, מה עוד שהפרס אינו מבטיח את זכויותיו הסוציאליות של הסופר-השכיר בשנת התפנות.

עם זאת, זוהי האפשרות היחידה של הסופר העברי לזכות פעם או פעמיים בחייו בשנת שבתון - (אפשר להגיש מועמדות פעם נוספת רק 12 שנה לאחר קבלת הפרס), וזה לא רע בהשוואה לשנות השבתון הרבות שמקבלים אלה שמלמדים את ספריו באוניברסיטאות ומתפרנסים על הוראת הספרות.

קרן תל-אביב לספרות ולאמנות הקציבה השנה, כמנהגה, שני סוגי מענקים לסופרים. האחד - לשם הוצאת הספר לאור, השני - התפנות ליצירה. מענק ההתפנות הוא חד-פעמי ושיעורו 5,000 ש"ח לסופר, פחות משליש שיעורו של פרס ראש-הממשלה אך באליה הזו אין קוץ - לשם קבלת המענק הסופר אינו נדרש לפרוש מעבודתו הקבועה. הוא רשאי, אך לא חייב, להתפנות לכתיבה בלבד. מיגבלה יחידה: סופר שזכה השנה לא רק במענק אלא גם בפרס ספרותי אחר ששיעורו מעל 5,000 ש"ח - יקבל את סכום המענק מהקרן רק בשנה הבאה.

ממון

סיפורו בראשית / דב גנחובסקי

פה יקום נמל גדול

ההכרה בצורך בהקמת נמל מים עמוקים נוסף לחיפה היתה קיימת כבר בימיה הראשונים של המדינה. ההחלטה להקים את הנמל החדש באשדוד, במקום, למשל, בתל-אביב ובמקומות אחרים במרכז הארץ שהתחרו עליו, נפלה לא במעט בהשפעת דוד בן-גוריון, שראה בנמל החדש מנוף נוסף לפיזור האוכלוסיה ולפיתוח הדרום.

נמל אשדוד בבנייתו. ב.ג. הצביע על המקום

השיקול הכלכלי העיקרי למיקום הנמל החדש היה בקיצור קווי התובלה היבשתית ממרכז הארץ ודרומה לנמל היצוא והיבוא.

הדברים בלטו במיוחד לגבי יצוא הדרים (קיצור של כ-100 ק"מ לגבי ריכוזי הפרדסנות הגדולים) ויצוא האשלג (קיצור של 120 ק"מ).

הבעיה הטכנית העיקרית שעליה היה צורך להתגבר היתה בכך שנמל אשדוד נבנה בים פתוח, תופעה נדירה למדי עבור נמל עמוק. התגברו עליה בעיקר על ידי בניית שוברי הגלים והרציפים מגושי סלע ענקיים שנחצבו בבנימינה ובטירה, והגנתם נגד גלי הים באמצעות "טרפודים" יצוקים מבטון משוריין.

הבנק העולמי נתבקש לממן את הפרויקט במילווה מטעמו. הוא ערך בדיקה מדוקדקת ומקיפה שלו, ובסופו של דבר אישר בספטמבר 1960 מילווה בסכום 27.5 מיליון דולר, שהוגדלה בהקמת "רשות הנמלים", שמהכנסותיה הוא יפרע.

התשלום האחרון על חשבון מילווה זה סר לק ב-1985. אכן הפינה לנמל אשדוד הונחה ב-31 ביולי 1961, וב-21 בנובמבר 1965 הופעל הנמל לראשונה: מטען יבוא נפרק מהאניה השבדית "וינלנד" ומטען יצוא נטען עליה.

נקודת המשבר בתפעול נמל אשדוד ובדרך להפיכתו לנמל הגדול בישראל לא היתה טכנית. המשבר פרץ דבר בתחום הניהולי וביחסי העבודה. לקראת סוף שנות ה-60 עשה ועד פועלי התפעול בנמל, בראשות יהושע פרץ, "היסטוריה" ביחסי העבודה בארץ.

הוועד התנגש חזיתית ברשות הנמלים, שבראשה עמד רב-אלוף (מיל.) חיים לסקוב, "החייל מספר 1", איש העקרונות והאמת. הוד עד, שלא בחל גם בהרמת דגל ההפלייה העדתית, סירב לקבל את מרות הרשות ולכבד הסכמים בדבר הקמת מועצות ייצור ותשלומי נורמות ופרמיות. הוא אף סגר, בצורה בלתי חוקית, את שערי הנמל.

מולו ניצב לסקוב, בטיעון שלכאורה אין פשוט ממנו: הסכמים יש לכבד, הוא אמר - וחייבים בכך הן העובדים והן המעסיקים.

הוועד, שיכור כוח, דחה אף את פניית ההסתדרות ומזכירה הכללי יצחק בן-אהרון לחזור לעבודה.

בצעד חריג ביותר, נתבעו יהושע פרץ ו-13 מחבריו למשפט חברים בהסתדרות, ונדרשה בו הוצאתם ממנה. לבסוף, סוכם על פשרה.

לסקוב שלא היה מוכן לקבלה התפטר מרשות הנמלים. היתה זו לבסוף המציאות הכלכלית שדחקה מנוף הנמל את המרדנים כפרץ וחבריו, שיכלו לספק הרבה סיסמאות ריקות מתוכן, אולם לא יכלו לספק עבודה והכנסות.

המלחמה ב"מאה שערים"

מערכת ריבוי שערי החליפין, "מאה שערים" קראו לה, שהלכו והתרבו בתמרה במשק הישראלי מ-1952 ואילך, הגיעה כבר ב-1959 למימדים בלתי אפשריים. היא נוהלה ע"י פקידי ממשלה שלא יכלו להתמודד עם השיטה ועם הנהנים ממנה.

היצואנים ניסו להשיג שער חליפין גבוה ככל האפשר, היבואנים - נמוך ככל האפשר, ובשוליים שרצו אלה שייצאו סחורות של מה בכך, ואף אבנים, שהוצגו בנדירות כסחורות בעלות ערך מוסף גבוה הזכאיות לשער חליפין גבוה. השוק השחור פרח, שכן היה כדאי לרכוש בו מט"ח ולמכור אותו לאוצר כתמורת יצוא, כביכול.

ב-1959 נכנסה לתמונה קרן המטבע הבין-לאומית. דוד הורוביץ, נגיד בנק ישראל, שהיה מוראג ומוטרד בשל הידלדלות יתרות מטבע החוץ נוכח המשך מגמות מאזן התשלומים, פנה לקרן לברר אפשרות קבלת סיוע ממנה כדי להקטין את הגרעון במאזן התשלומים.

הקרן, ששיטת "מאה שערים" היתה מכבר לצנינים בעיניה, התנתה את סיועה בחיסול השיטה והנהגת שער חליפין אחיד - אגב ביצוע פיחות גדול בלירה, שיגדיל את כדאיות היצוא ויצמצם את כדאיות היבוא.

הורוביץ שוכנע, ושכנע את שר האוצר לוי אשכול. לפיחות התנגד נמרצות שר המסחר והתעשייה, פנחס ספיר, שחשש ל"רעידת אדמה" במשק. התוצאה היתה מאבק פנימי ארוך וקשה בממשלה.

ספיר לעג למסתמכים על "חוקי הכלכלה", וסבר כי יוכל להגיע למערכת הסכמים במשק שיביאו לקביעת המחירים בענפים השונים לפי העלויות פלוס "רווח סביר".

נגדו טען הורוביץ שהוא מתעלם מחוקי הביקוש וההיצע, וכי יש לרסן את העלייה בר-מת החיים ולהביא לשינוי מבני במשק.

הוויכוח, שבמרכזו היו הורוביץ ואשכול נגד ספיר, נמשך זמן רב. לבסוף, בעזרתו הפושרת אך המכריעה של ראש הממשלה, דוד בן-גוריון, הוחלט על הפיחות. בינואר 1962 עוד אמר אשכול בנמל התעופה לוד, בצאתו לארצות הברית: "אין פיחות ולא יהיה פיחות. מדוע אינכם מבינים שנמאס לי להכחיש זאת...". לא חלפו ימים רבים, וביום שישי, ה-9 בפברואר פותחה הלירה הישראלית, מ-1.80 לירות הדולר ל-3.00 לירות הדולר. אשכול הודיע על כך לפני כניסת השבת בנאום לעם ברדיו.

מימין לשמאל: לוי אשכול, פנחס ספיר, דוד הורוביץ. אשכול הכחיש עד הרגע האחרון

אבל תוך קצת יותר מיממה, הפך "הפיחות הגדול" ל"פיחות דה לוקס". אירוני הוא כי ספיר, שנפגע גם אישית מהטענות בדבר "תרומת" "המפעלים הכושלים" שקמו ביוזמתו לגרעון במאזן התשלומים, ביצע את הפיחות והמדיניות החדשה בנאמנות, ואילו האוצר החל נסוג ממנה במהירות, עד כדי הפיכתו לפיחות "דה לוקס", דהיינו פיחות שאינו פוגע באיש.

הנסיגה החלה כבר במוצאי שבת, כאשר הממשלה ויתרה על הפעלת הפיחות במלואו לגבי בעלי המשכנתאות הצמודות. בהמשך ניתן "פיצוי" עבור הפיחות לעוד קבוצות רבות ושונות במשק, ו"הפיחות הגדול" כורסם בהתמדה והפך ל"פיחות דה לוקס".

בתחילה עוד ניתן היה להעמיד פנים. פיחות 1962 הביא להגברת זרם ההשקעות הפרטיות ולהעברת פיצויים אישיים לישראל.

אולם לא לאורך ימים. אם ב-1962 גדל הגרעון במאזן התשלומים השוטף ב-4 אחוזים בלבד, לעומת גידול של 20 אחוזים בשנת 1961, וב-1963 הצטמצם הגרעון בכ-7 אחוזים - ב-1964 כבר זינק הגרעון מחדש כלפי מעלה, והגיע לשיא חדש: 572 מיליון דולר.